

тобто без фіскальної децентралізації. Тобто, формування громади, районів та регіонів повинно базуватися на принципах економічної самодостатності.

У процесі фіскальної децентралізації громада стає господарем своєї території, а для виконання своїх завдань вона повинна мати фінансові ресурси. Принцип фінансової самостійності є ключовим при формуванні місцевого самоврядування.

Оскільки громада є територіальною основою для створення органів місцевого самоврядування, то при її формуванні слід враховувати податковий потенціал.

При формуванні моделі децентралізованого управління важливими є питання визначення допустимого рівня децентралізації, розподілу сфер відповідальності між управлінськими рівнями і закріплення джерел їх фінансування.

Для досягнення цілей ефективного управління рівень децентралізації може бути різним, але його вибір повинен враховувати доходи на душу населення, диференціацію доходів між населенням і регіонами, якість місцевих управлінських кадрів.

Враховуючи зазначене з одного боку, нові об'єднані утворення повинні сконцентруватись і на економічному розвитку власних територій. Основними його напрямками повинні стати: залучення інвестицій на територію; підтримка існуючого малого бізнесу та його стимулювання; розвиток конкретних виробництв, властивих для своїх територій. При цьому громади повинні бути реально самостійними у виборі засобів і програм економічного розвитку, маючи в наявності широкий інструментарій і володіючи необхідними знаннями та навичками.

Література

1. Данилишин Б. Як децентралізувати управління в Україні / Б. Данилишин – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2015/07/13/550472/>

2. Грінченко О. Об'єднання громад: перспективи та загрози для Ладизина / О. Грінченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lada.fm/2015/09/14/obyednannya-gromad-perspektivi-ta-zagrozi-dlya-ladizhina.html#ixzz3obelE9G5>

Олександр БРЕЧКО,

Костянтин РЕВУН

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ПОДОЛАННЯ ФІСКАЛЬНИХ АСИМЕТРІЙ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Одним із важливих завдань управління збалансованим розвитком національної економіки є подолання територіальних внутрісистемних дисбалансів, створення такого інституційного середовища, яке б забезпечило пропорційний розвиток адміністративно-територіальних утворень. Доволі ефективним інструментом забезпечення збалансованого розвитку територій в процесі децентралізації може і повинно бути подолання вертикальних і горизонтальних фіскальних дисбалансів і фінансове вирівнювання.

Вертикальні фіскальні дисбаланси – це невідповідність між обсягами фінансових ресурсів того чи іншого рівня влади, регіонального або місцевого, і обсягами завдань та обов'язків, які на нього покладаються в процесі розподілу компетенції між центральною, регіональною і місцевою владою [1].

Вертикальні фіскальні дисбаланси можна усунути кількома шляхами:

1) можливий перерозподіл навантаження з надання соціальних послуг між різними територіальними рівнями влади. Тим самим обсяг послуг приводиться у відповідність до фінансових надходжень даного територіального рівня;

2) запровадження тим рівнем влади, який має фіскальний дисбаланс додаткових податків;

3) передача центральною владою частини своїх податків територіальному рівню влади, що має такий дисбаланс.

Вертикальні фіскальні дисбаланси в Україні важко відстежити, оскільки в державі не здійснено чіткого розмежування функцій та обов'язків різних рівнів влади в сфері надання соціальних послуг. Управління фінансами по вертикалі здійснюються в ручному режимі.

На відміну від вертикальних фіскальних дисбалансів, горизонтальні фіскальні дисбаланси пов'язані з різними фінансовими можливостями органів влади одного територіального рівня.

Горизонтальний фіскальний дисбаланс – це різні фінансові можливості надання соціальних послуг територіальних утворень одного

рівня.

Горизонтальні фіскальні дисбаланси виникають тому, що є різні можливості територій у формуванні дохідної частини бюджетів; території одного адміністративного рівня мають різні рівні економічного розвитку і, відповідно, неоднакову податкову базу; різні обсяги соціальних послуг; адже обсяг послуг є функцією від таких показників, як чисельність населення, чисельність груп соціально незахищеного населення, кількість школярів тощо; однакові соціальні послуги на різних територіях можуть мати різну собівартість; наприклад, собівартість навчання дітей у малокомплектних школах у розрахунку на одну дитину більша, ніж у повністю укомплектованих школах.

Фінансовий ресурс місцевих бюджетів на 2015 рік сформовано з урахуванням змін, внесених до Податкового, Бюджетного кодексів України та інших законодавчих актів, що стосуються місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин та Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [2-5].

Зокрема, враховано наступні зміни законодавства при формуванні місцевих бюджетів області:

- скасування зборів, які зараховувались до місцевих бюджетів, зокрема, збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності та збору за першу реєстрацію транспортних засобів;

- скорочення кількості податків шляхом їх об'єднання за відповідною специфікою, з 22 до 9;

- встановлення нових нормативів відрахувань податку на доходи фізичних осіб (бюджети міст обласного значення та районів 60%, обласні бюджети – 15%, тоді як у 2014 році до бюджетів міст обласного значення та районів зараховувалось 75%, обласного бюджету – 25%);

- закріплення за обласними бюджетами 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки (передано з державного бюджету);

- передачу з державного бюджету до місцевих бюджетів плати за надання інших адміністративних послуг та державного мита;

- запровадження акцизного податку з кінцевих продаж;

- розширення бази оподаткування податку на нерухомість шляхом включення до оподаткування цим податком комерційного (нежитлового) майна;

- зміни до розподілу коштів екологічного податку (крім податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів) з урахуванням

зарахування до державного бюджету 20%, а до місцевих бюджетів 80%, у тому числі до обласних бюджетів – 55% , сільських, селищних, міських бюджетів –25% надходжень цього податку;

- розширення надходжень загального фонду шляхом передачі єдиного та екологічного податків, а також податку на нерухоме майно зі спеціального фонду.

- розширення надходжень загального фонду за рахунок збільшення бази оподаткування податком на нерухоме майно та податку на розкішні автомобілі.

Горизонтальні і вертикальні фіскальні дисбаланси можна усунути в рамках політики фінансового вирівнювання. У процесі фінансового вирівнювання здійснюються заходи з перерозподілу фінансових ресурсів як між ланками бюджетної системи по вертикалі, так і між багатими і бідними територіями по горизонталі. Інституційними передумовами фінансового вирівнювання є: 1) нерівномірність територіального розміщення продуктивних сил, що зумовлює диференціювання податкової бази регіонів на території України; 2) значна диференціація обсягів витрат у сфері надання державних і громадських послуг та цін на ці послуги; 3) необхідність забезпечення єдиних стандартів державних і громадських послуг на всій території держави; 4) необхідність передачі від центральної влади на місцевий рівень значної частки видатків, невластивих для її конституційних функцій відповідно до принципу субсидіарності; 5) зовнішні ефекти соціальних витрат (коли послугами, які фінансуються з бюджету однієї адміністративно-територіальної одиниці, користуються жителі інших територіальних одиниць, владні органи яких не несуть ніяких витрат).

Проблеми фінансового вирівнювання завжди є дискусійними. Практика зарубіжних країн засвідчує: території з потужнішою податковою базою обстоюють свої права та переваги у формуванні дохідної частини своїх бюджетів. І навпаки, бідні території апелюють до центральної влади з вимогами збільшення обсягів фінансової допомоги. Ось чому майже в усіх розвинутих зарубіжних країнах встановлено чіткі законодавчі норми фінансового вирівнювання й обов'язки багатих територій з надання частини своїх ресурсів для цих потреб.

В Україні вирівнювання здійснюється лише за двома податками: податком на прибуток підприємств для обласних бюджетів; податком на доходи фізичних осіб для бюджетів міст, районів та обласних бюджетів. Вирівнювання за іншими платежами не здійснюється, їх надходження в

повному обов'язі залишаться в розпорядженні місцевих органів влади.

Механізм вирівнювання передбачає, що місцеві бюджети з рівнем надходжень нижче 0,9 середнього показника по Україні отримують базову дотацію (80 % суми, необхідної для досягнення показника 0,9), для підвищення рівня їх забезпеченості. Для місцевих бюджетів з рівнем надходжень в межах від 0,9 до 1,1 вирівнювання не здійснюється. Водночас із бюджетів із значним рівнем надходжень на одного жителя передбачена реверсна дотація до державного бюджету в обсязі 50 % перевищення індексу податкоспроможності 1,1 до середнього значення по Україні.

Для обрахунку обсягів базової та реверсної дотації на 2015 рік використовувались дані щодо наявного населення станом на 01.01.2014 року та фактичних надходжень податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток, згідно з даними Державної служби статистики України та Державної казначейської служби України відповідно.

Нові механізми подолання фіскальних асиметрій повинні передбачати поступове вирівнювання забезпеченості адміністративно-територіальних одиниць бюджетними коштами при одночасному створенні стимулів для місцевих органів влади і самоврядування до раціоналізації показників місцевих бюджетів та нарощування їх дохідної бази.

Література

1. Юрій С.І. Фінанси. Фінансове вирівнювання. Підручник /С.І.Юрій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://libfree.com>.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28.12.2014 №79-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 28.12.2014 №80- VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

Світлана БУРЛУЦЬКА

Одеський національний економічний університет, Україна

ПРУЖНІСТЬ В СИСТЕМІ ДРАЙВЕРІВ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

В академічних, соціально-економічних та політичних дослідженнях останніх років все частіше використовується термін «пружність» - дефініція, покликана ідентифікувати реакцію об'єкта або системи на шоки або збудники рівноваги. Шокові впливи на розвиток соціально-економічних систем не потрібно розглядати винятково як негативні явища. Особливо на регіональному рівні шокові впливи можуть стати визначальним поштовхом в ланцюжку позитивних змін у динаміці постшокового економічного розвитку.

У наукових колах існує переважна думка, що параметри довгострокового розвитку переважно обумовлені сталістю (повільними змінами) у технології та інших чинників продуктивності, а короткострокові шоки, у випадку їх виникнення, не справляють тривалого ефекту на ці шляхи росту [1, 2]. Проте, як зазначалося у наших попередніх роботах [3], різний рівень пружності регіональних соціально-економічних системи, за умов певної послідовності глибоких шоків і наступних відновлень, сприятиме значним змінам у векторі довгострокового шляху розвитку. Під пружністю слід розуміти можливість економіки (регіону) протистояти або відновлюватися після ринкових, конкурентних, екологічних і інших зовнішніх шоків і повертатися на шлях зростання, при необхідності, перетерпівши адаптивні зміни у економічних, соціальних та інституціональних механізмах.

Для оцінки параметрів пружності підсистем випуску регіональних соціально-економічних утворень у відповідь на короткострокові шоки та їх впливу на довгострокову динаміку розвитку пропонуються такі показники:

1) глибина шоку – співвідношення мінімального фактичного значення випуску (валового регіонального продукту) у післяшочовий період до максимального рівня випуску регіону (області) у дошочовий період. Передбачається, що економіка регіону досить швидко реагує на шок, а отже, падіння випуску досягає свого «дна» на протязі одного року. Гіпотетично падіння може спостерігатися на меншому часовому проміжку, але наявна статистична інформація дозволяє ідентифікувати параметри вітчизняних регіонів тільки з проміжком в один рік.

2) швидкість відновлення – середньозважений параметр зростання